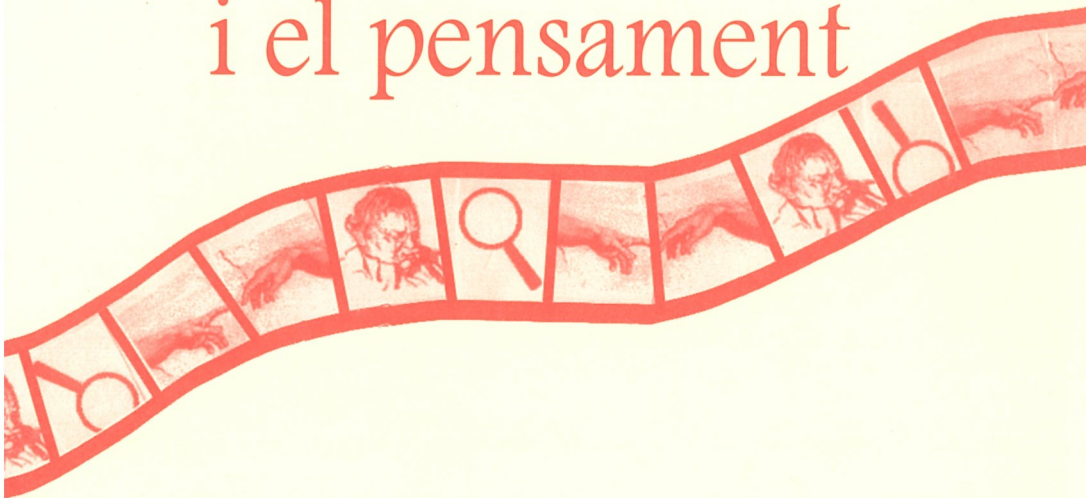

Francesc Gamissans, o.f.m.

Chesterton, la persona i el pensament

QUADERNS

IREL

Institut
superior de
ciències religioses
de Lleida

2003

9

FRANCESC GAMISSANS, o.f.m.

CHESTERTON, LA PERSONA I EL PENSAMENT

QUADERNS
IREL
Institut
superior de
ciències religioses
de Lleida
2003 9

Seminari dirigit pel pare Francesc Gamissans,
franciscà, escriptor i periodista, els dies 7 i 8 de març de 2003,
a la Universitat de Lleida en col·laboració amb
la Universitat de Lleida, l'Institut d'Estudis Ilerdencs,
la Fundació Joan Maragall i l'IREL

© Francesc Gamissans

Edita: Institut Superior de Ciències Religioses de Lleida - IREL

C/ Canonge Brugulat, 22 - 25003 Lleida - Tel./fax 973 28 15 38

Dipòsit legal: L-640-2003

Impress a Arts Gràfiques Bobalà, S L

C/ Sant Salvador, 8 - 25005 Lleida

Salutació i presentació

Pau i bé!

Agraïxo les paraules de presentació i l'elogi del Dr. Ramon Prat, amic d'anys. Vull afegir, però, uns mots més sobre la meva identificació: no sóc teòleg ni historiador, no sóc sociòleg ni economista, ni novel·lista o poeta. Sóc un framenor franciscà, escriptor, o més ben dit: *periodista*. He estudiat la figura de Chesterton no com fa un investigador, sinó com a divulgador de la seva *personalitat* i del seu *pensament*, això últim palès en la seva amplíssima obra literària. Penseu que Gilbert Chesterton és encara avui l'autor més citat de tota la literatura anglesa.

3

Metodologia

Aquesta tarda exposaré la *personalitat* i el *pensament* de Gilbert Chesterton en dos sessions o trobades. Per tal que aquest "seminari" no sigui un monòleg avorrit —Chesterton no avorreix mai— demà, al matí, analitzarem plegats un dels aspectes literaris més característics de la seva obra: la *paradoxa*. Serà bo que vosaltres hi prengueu també part activa.

Em perdonareu que llegeixi ara la meva exposició. El periodista no és un orador que parla i gesticula, sinó un professional que escriu. No sempre ho fa amb objectivitat i veracitat. Així, per començar amb una paradoxa un xic burlesca que fa Chesterton dels periodistes trivials i contractats, diu: "El periodisme és l'art d'omplir columnes impreses al darrere dels anuncis," o aquesta altra: "l'ofici del periodista és el més fàcil; és qüestió d'escriure el que diuen els altres..."

He dit que *llegiré* aquests apunts. Certament que la paraula improvisada i directa és més propera i col·loquial, però l'escrit guanya en precisió i és més rigorós.

Dit tot això, entrem en el tema.

I

La persona

Gilbert Keith Chesterton fou escriptor, pensador, filòsof, novel·lista, poeta, dramaturg, assagista, periodista, crític literari, polític, guionista radiofònic i conductor de debats. No hi hagué gènere literari que no toqués amb originalitat i mà destra. Fou demòcrata, imaginatiu, dinàmic, moltes vegades polèmic, i no poques vegades *paradoxal*. En ell, la *veritat* i la *llibertat*, així com *l'home concret*, forma tot plegat el nucli bàsic del seu pensament i del tarannà o capteniment diari. He dit *l'home concret*, perquè en la persona humana fonamenta el seu discurs, fins i tot en la recerca de Déu.

Chesterton, ja ho he dit, és un clàssic de la literatura britànica i l'escriptor anglès de més àmplia convocatòria de la primera meitat del segle XX.

5

1. Naixement, infància i adolescència

Gilbert Keith Chesterton neix a Kensington —un districte de Londres— el 29 de maig de 1874. La seva família pertanyia a la classe mitjana, culta i educada. Ell mateix confessa que en els seus pares i parents més propers, “imperava un matís de bondat, de sentit i de seny, amb exuberant fantasia i una gran llibertat en les relacions mútues.” Gilbert recorda la seva infància: contraposa el *realisme* dels infants a l'artifici dels grans, que ho compliquen tot. “El meravellós de la infància —diu— és que tot en tot és una meravella. Quan era petit vivia com si tingués en el cap cent finestres obertes de bat a bat...” Més tard dirà: “l'infant dicta el que l'adult escriu...”

Gilbert tingué un altre germà, Cecil, que morí encara jove. Comú entre tots dos era el desordre, el mal vestir, la mania de discutir-ho tot, la tendència a la bohèmia i el menyspreu al diner. La vida domèstica, amb la mare —preparant els plats que més li agradaven— i amb el pare passejant, entrant al circ o al zoològic, i visitant monuments o museus, forma part de fets que no oblidarà mai.

El pare era un home moderat, sobretot en opinions polítiques i socials, de caràcter pacífic i amb certa tendència a l'humor burlesc; una mica distret i despistat, però no tant com ho serien després els seus fills. La mare, Marie Louise Keith, era d'ascendència franco-suïssa, elegant, culta i endreçada. La família Chesterton tenia una inclinació natural a les manies; estaven marcats pels propis gustos. Gaudien d'una pau integradora amb les excentricitats de cadascú —sempre que fossin respectuoses— i de totes les novetats que guardessin les formes del sentit comú i del bon humor, dos sentits britànics per excel·lència. La llar dels Chesterton fou sempre atractiva i acollidora per parents i amics, coneguts o estranys. No podia ser d'altra manera, perquè Chesterton pare “es venia cases per viure, però omplia de vida casa seva.”

6

L'habitatge dels Chesterton era hospitalari, amb una taula ben parada, hi havia plena llibertat d'opinió i un benestar general. Sovint, els dos fills adolescents, Gilbert i el seu germà Cecil, invitaven grups d'amics no gens convencionals; eren nois i noies que havien conegut per primera vegada; la major part amb problemes propis de l'edat. Generalment era una joventut tímida i brillant alhora; mal vestits, un xic excèntrics i desordenats, que omplien la casa de corbates vermelles i rebregades i de sandàlies o bambes suades. Era un jovent que sostenia doctrines insòlites: que la terra era plana, i que el lloc preferit dels microbis era la fusta engomada... Cada un tenia alguna història pintoresca per explicar. La curiositat dels dos germans sobre gent extravagant era motivada per un interès psicològic o literari: els *interessava* conèixer llur vida i miracles, *més* que no pas la vida i miracles de joves de famílies benestants, correctes i educades. Gilbert, sobretot, els oferia, juntament amb entrepanys i cervesa, un gran afecte,

admiració i simpatia. “Discutiem —diu ell— de tot, però mai arribarem a les mans.” Fins i tot veia en ells possibles models per descriure. De fet, alguns d’aquests joves amics protagonitzaren diversos papers en ulteriors novel·les policiaques que Gilbert Chesterton escriuria. Cal afegir que en les invitacions, hi havia una bona part de generositat, d’instint acollidor vers les persones incompreses, marginades, però riques en experiències de vida... D’altra banda, aquestes amistats foren sempre ben rebudes i tractades pel pare dels dos fills, Edward i Marie Louise.

Gilbert conservà sempre una especialíssima admiració envers el seu pare, amb el qual s’identificà plenament en la llibertat i honestetat, en la creativitat artística, en la generositat, fantasia i la bona convivència; també en l’estimació als llibres i a ciències humanístiques, en la despreocupació per les formes socials i per un afany del diner. Es respectava la dignitat humana i es complien unes poques i senzilles normes ètiques o morals. El fill s’apropià i copià aquest model patern, gairebé sense adonar-se’n. Fou una educació plural i un xic estrofolària, és veritat, però el cert és que Gilbert Chesterton aprengué a rumiar i a *pensar*, i quan anà a l’escola ja pensava força pel seu compte...

Pel que fa a la *religiositat* de la família, tant el pare com els fills —anglicans per tradició— no eren practicants; creien en un Déu Creador i Pare, en la fraternitat humana universal i en un més enllà feliç per tots aquells i aquelles que haguessin practicat aquí una ambigua *teofilantropia*. Pertanyien a una classe fidel en mantenir els valors evangèlics, però sense suport de creences i dogmes imposats. No així la mare —com veurem després— que era fervorosa i practicava la seva fe. En la llar dels Chesterton es rendia culte a la intel·ligència, a la llibertat ben entesa i a la tolerància, i hi havia una passió, gairebé mística, per les Belles Arts i la literatura.

D’adolescent, Gilbert va anar a una escola de prestigi. No fou tan mal estudiant, com ell diria després, i en més d’una ocasió els professors el varen distingir amb premis excepcionals. El rector del centre on freqüentava Gilbert, volia que els alumnes sortissin preparats intel·lectualment, treballadors, lleials i moralment honestos.

Gilbert era un adolescent d'un tarannà mig seriós i preocupat, observador, amb una fantasia exuberant, una memòria visual excel·lent i un posat content i feliç. Evidenciava algunes excentricitats: per exemple, triava els pupitres del fons de l'aula per dedicar-se, divertit i distret, a dibuixar ninots en els marges de les pàgines del llibre o en el paper higiènic que havia replegat i tenia a les mans. A vegades donava la impressió als seus companys i professors que dormia, però és que era així. La seva mare, inquieta pels informes desfavorables sobre la conducta del fill, demanà en certa ocasió un examen psiquiàtric, i va rebre aquest diagnòstic: "Un *geni* o un *idiota*." El temps confirmaria que Chesterton seria un *geni*...; d'idiota res de res! El mateix director del col·legi revelà un altre dia a la mare aquest criteri mig contradictori: "El seu fill s'equivoca amb freqüència, però posseeix una gran intel·ligència..." En què quedem?

2. *Primera joventut*

8

Als seus disset-divuit anys, hi havia a Londres clubs i societats on es donaven conferències i es debatia aferrissadament de tot allò *diví i humà*. Gilbert Chesterton freqüentava aquests llocs de trobades intel·lectuals. Malgrat la seva joventut, va obtenir innombrables triomfs per sobre de figures notables en filosofia i literatura i d'altres significants de la vida política d'Anglaterra. Tota la seva obra posterior no sembla altra cosa que una extensió o ampliació d'aquells encontres polèmics de quan era jove. De fet, el pensament de Chesterton, com veurem després, és una *polèmica* contra tots i contra ell mateix; era igual sol·lícit en atacar les idees dels altres com en donar voltes i rumiar les pròpies, deixant-les madurar en la seva consciència.

Progressivament i sense gaire esforç passà d'un gris i ambigu *agnosticisme* a escriure assaigs sobre *espiritisme i ciències ocultes*. Més tard, defensarà el socialisme, el liberalisme teòric i altres "ismes," fins arribar ja més madur a un pensament molt més estructurat, a una filosofia de l'Univers, de la vida i de l'home, inspirada en el cristianisme.

3. *Universitari i periodista*

Als 18 anys complerts, Gilbert Chesterton es matricula a la universitat de Londres per estudiar matèries tan diverses com literatura anglesa, Belles Arts, història i economia política. No es va presentar mai a cap examen. Inquiet i pensatiu, a penes parlava amb els seus companys, per bé que sentia un gran afecte i respecte vers ells, per les seves idees i comportament. Passava el dia llegint, escrivint, dibuixant i rumiant... Diria més tard: “No hi ha en el món un assumpte sense interès: l’únic que pot existir és una persona que no s’interessa...” També deia: “Les idees són perilloses, però l’home per al qual són més perilloses, és l’home sense idees...” No era aquest el seu cas.

Una crisi intel·lectual de Gilbert Chesterton entre els seus 19 i 22 anys, no fou inútil. La seva intel·ligència superior a la normal i la seva fantasia i curiositat constant, contribuïren a no trivialitzar tot allò que es referia a *l’home*, al *món* i a *Déu*. Enfront a l’escepticisme, descobriria que, posats a dubtar de tot, podem dubtar fins i tot de l’existència de l’escèptic. I no per sentit comú o per sentit de l’humor, sinó per pura lògica subjectiva.

Chesterton continua a casa seva. No ha trobat encara el camí que busca. Quan explica les seves incursions a l’espiritisme, el seu pare i germà es fan un fart de riure... Fou en aquests anys quan en la recerca de la veritat, percep Déu Creador en tots els idiomes de la naturalesa: “És hora que la pregària de petició doni lloc a la pregària de lloança i agraïment.” El pas següent serà el concepte de *fraternitat universal*, que ja el vivia, però d’una forma abstracta. Ara descobreix que tots, tots hem estat fets els uns pels altres. “Tant de bo —diu— que no arribi mai un dia que em cansi d’alguna persona.” Havia arribat a aquesta conclusió: “La naturalesa no és una mare, sinó una *germana*.” Una mica com sant Francesc d’Assís...

Als 22 anys deixa la Universitat i entra a formar part com a redactor del periòdic *Daily News*. El director del diari li ofereix una columna setmanal sobre literatura; després sobre temes lliures. Les col·laboracions li donen fama, influència, relacions d’alt nivell i diner. Els seus articles tindran ressò en tota la premsa britànica.

La genialitat per esbrinar les idees més profundes amb exemples de la vida quotidiana, i l'ús de la paradoxa per convertir allò més ambigu o confús en *evidència*, li guanyen lectors de tota condició: qualsevol pot entendre l'argumentació i somriure per les seves agudes ocurrències. Eixampla l'àmbit del periodisme i cada vegada és més conegut. Molts dels seus articles d'opinió seran agrupats posteriorment en llibres perdurables, que encara es consulten i llegeixen avui.

4. *Matrimoni feliç*

Gilbert Chesterton es va casar als 27 anys, el dia 28 de juny de 1901 amb Frances Blogg, filla d'un comerciant de diamants arruïnat. El dia de la boda estava tan nerviós i despistat que es va presentar a la cerimònia religiosa sense corbata i algú li va deixar la seva; i quan es va agenollar davant l'altar, tothom pogué llegir en la sola de les sabates de xarol que duia l'etiqueta del preu...

Al principi, la convivència matrimonial fou un xic difícil, perquè hi havia contrastos entre tots dos. Frances Blogg era una noia ordenada, seriosa, sistemàtica, casolana, assenyada i puritana. Era una gran persona, és clar, però probablement mancada de certa elasticitat i condescendència. Malgrat tot, estava enamorada de Gilbert, i Gilbert d'ella. El caràcter bondadós d'ell, el prestigi de la seva família, la manera original i meravellosa de parlar i d'escriure, la simpatia i bonhomia, l'èxit dels seus llibres i conferències, tot eren punts indiscutibles a favor d'ell... Tots dos tenien defectes, com tots en tenim. Gilbert era gormand, de plats abundants i sucosos, ruixats amb cervesa i vi de graus; gastava salut, pesava més de cent quilos, i feia una alçada de gairebé dos metres. Ella era de constitució dèbil, amb problemes reumàtics, sòbria per naturalesa, només bevia aigua i prenia té, menjava el just per viure... Ell era home d'idees, tot i que no tenia idea del temps ni de l'espai, mentre que ella era pràctica, diligent, primmirada i elegant en el vestit. Gilbert un desastre: podia vestir de qualsevol manera i no adonar-se'n. Ara bé, plegats resolgueren els problemes: s'aguantaren recíprocament el geni, el caràcter, les aficions, fent curtes les distàncies. Amb el temps homolo-

garen la relació; hi hagué una mena de simbiosi i el matrimoni va funcionar. Va funcionar per la qualitat de l'*amor* que es professaven i pel convenciment mutu de les pròpies limitacions. Trobaren aquella estabilitat emocional, tan fonamental pel desenvolupament de llur vida, perquè tots dos s'estimaven i eren mereixedors de l'amor de l'altre.

Pel que fa a la *religió* en els primers anys de casats, Gilbert continuava absent al temple o esglésies, per bé que era respectuós amb totes les creences, mentre que l'esposa vivia coherent amb la seva fe i assistia al culte en temples anglicans. Més tard, Gilbert, després de descobrir, contemplar i gaudir de les meravelles de l'Univers, confessarà que el pecat més gran de la seva vida fou "haver viscut sense sentir la necessitat de donar gràcies a Déu pel do de la creació."

En aquesta època, Chesterton publica els seus primers llibres amb un gran èxit editorial. Accepta i manté debats i dóna conferències a tot arreu. Escriu i s'adreça a homes i dones, als intel·lectuals i a la classe mitjana, sobre els temes i qüestions més diverses amb la pretensió de donar a conèixer els últims crims de la cultura existent. Respon a la comanda de conferències, de discursos i articles a la premsa, tant a Londres com en altres llocs d'Anglaterra. Fins i tot, seguint una insinuació de la seva dona, arriba a predicar sermons i homilies en l'església anglicana de Sant Pau, a Covent Garden. Segons ella fou brillantíssim, amb el temple ple de gom a gom. Aquests "*sermons*" d'un laic foren publicats més tard en un llibre, consultat per sacerdots catòlics i pastors protestants. També manté amistat amb escriptors, novel·listes i filòsofs de gran prestigi, que si bé dissentien a vegades amb ell, l'admiraven i apreciaven.

11

5. *Originalitats de Chesterton*

Tornem a la vida privada i quotidiana del nostre protagonista. Hi ha en ella unes originalitats sorprenents, que també es reflecteixen en el seu pensament, com veurem després.

Un tret, gairebé pintoresc, fou la poca importància que donava al diner. Segons un llibre escrit per una cunyada seva —l'esposa

del seu germà Cecil— “en Gilbert no sentia cap afició pels Bancs i Caixes, i deia que el millor lloc per guardar els diners era sota d’unes rajoles o entre les bigues del sostre, com fan els pagesos.” De fet, no feia res d’això; s’omplia les butxaques de xecs i bitllets de banc, pagarés i monedes d’or, d’argent i de xavalla. Els xecs passaven de data i es feien malbé; els bitllets es rebregaven com les fulles a la tardor; i el diner en efectiu desapareixia com per art de màgia. I tot d’una es trobava sense un cèntim, i llavors havia d’escriure de pressa i corrent una novel·la policíaca o una història qualsevol per tornar a omplir-se la butxaca.

Altres vegades els diners se li perdien com qui perd un paraigua; o invitava a dinar a amics amb una irreflexiva prodigalitat. A vegades, com un nen petit, adquiria un caprici momentani que després no sabia què fer-ne. Quan es féu famós i els seus articles es pagaven a preu d’or, quedava estranyat de la quantitat que li donaven, no se’n sabia avenir. Els preus de les coses eren per a ell una mena de jeroglífic absurd del que no hi entenia res. Col·laborava amb editorials per afició, ja que el sentit de la oportunitat o de l’avarícia els tingué sempre atrofiats.

12

El desordre i la manca de previsió no era pas un assumpte exclusivament pecuniari o de guany. El despistament es projectava en molts altres aspectes de la vida. Hi ha mil anècdotes que ho demostren. Així per exemple, tornant d’un viatge, la seva esposa li retreu que va sense americana. Regiren la maleta i no hi és. Ell, però, amb un somriure afectuós li diu: “És veritat, bonica meva, però no m’he descuidat de les corbates, oi?” Un altre dia puja al tren i quan el revisor li demana el bitllet, escorcolla nerviós les butxaques i no el troba. L’interventor li fa: “No es preocupi, senyor, suposo que el porta, ja tornaré a passar.” Chesterton li venta: “No, no! és que jo busco el bitllet perquè no sé on vaig, i en el bitllet hi està escrit...” Els seus obllits eren de tota mena: des de descuidar-se d’assistir a presidir la Junta d’un periòdic, fins comparèixer per donar una conferència en un dia equivocat —mentre donava la conferència un altre senyor—, o anar personalment a visitar un editor per portar-li una carta en la que li explicava les raons del perquè no podia anar a fer-li la visita...

Contra aquests despistaments, hi ha en Chesterton una ingenuïtat i una sinceritat constants, i això tant en la seva vida, com en el seu pensament. L'escriptor i pensador Ramon Sender en el *Diario de Barcelona* (18 de febrer de 1971), publicà un article titulat: "Chesterton, el distret", en el qual hi batega un homenatge amistós, senzill i cordial per l'escriptor anglès. Sender ve a dir que Gilbert Chesterton transmeté sempre un missatge d'amor, de tolerància, de llibertat i de comprensió afectuosa per la persona i per la humanitat sencera. Visqué i deplorà la injustícia de les situacions injustes i la falsedat d'opinions absurdes, que apareixien com a portadores de la veritat, sense cap base. Ell era obert, honest i sincer en tot, però no tolerava els hipòcrites, perquè hi veia una simulació utilitària, un engany interessat.

Això ho manifestà sobretot quan parlava dels polítics, els quals "volen ensenyar un comportament noble de la vida, quan ells no hi creuen; no creuen en una digna filosofia de l'existència humana." Per això deia: "Preferiria mil vegades ésser un ateu sincer que un cristià disfressat hipòcritament amb la màscara de l'Evangelí." Solia dir també: "L'error és una flaqueza, mentre que la mentida és intencionada." I afegeix: "el que s'equivoca mereix respecte; perquè adonant-se de l'error, pot rectificar els seus punts de vista i trobar camins de veritat..." Aquest procés de canvi i de *recerca de la veritat* s'esdevingué en ell mateix quan es convertí al catolicisme.

D'altra banda, fou tolerant per temperament i per convicció. Sabia dialogar i escoltar, per bé que no acceptava de bones a primeres les imposicions dels fonamentalistes o fanàtics. Creia en les *raons humanes*, que reclamen comprensió i acolliment; "a la llarga —deia— les autèntiques raons s'imposen en les persones de seny..."

Això féu que, malgrat el seu despistament en les coses quotidianes, Chesterton fos noble de conviccions i de conducta, coherent en els judicis, sempre amb un posat benivolent, que el feia summament simpàtic.

A través de les amistats vivia plenament la vida. Deia que "s'alegrava pel sol fet que existís l'alegria, i que cada persona és

feliç, si és capaç de fabricar-se la pròpia felicitat.” També afirmava que l’autèntic optimisme no està a l’abast d’aquells l’ambició dels quals resta polaritzat en el diner, en el poder o en qualsevol altre afany materialista. Amb gran sagacitat escriu: “La veritable dificultat de l’home no està en gaudir del paisatge o de costelles a la brasa, sinó en gaudir del gaudi...”

Aquest goig del *viure*, que ell –valgui la redundància, *visqué* plenament– feia que es posés nerviós quan sentia dir d’algun pessimista que “per viure aquesta vida no val la pena viure,” perquè l’home és *molt més* que la seva circumstància, per adversa i dolorosa que sigui.

Personalment, Chesterton, tot i que no li mancaren problemes, tenia i mantingué la gràcia d’un infant. Sabia riure-se’n de tot i d’ell mateix. Visqué amb optimisme perquè creia en la vida i, segons ell, el qui creu i espera, ja ho té tot; no necessita res més.

Reclamava, sí, l’escalf i el caliu de la companyia humana, dels amics. Assegut a taula o en qualsevol lloc, estava sempre disposat a proporcionar joia i satisfaccions als altres, fins i tot a aquells amb els quals dissentia d’idees i criteris. “Tractava els enemics del seu pensament com els amics del seu cor” escriu un comentarista. S’encarava polèmicament amb l’adversari ideològic sense deixar que la topada transcendís al terreny de l’estimació personal, que continuava conservant. Tan sensible a l’amistat, que era incapaç de tenir enemics personals. Ara bé, mai la comprensió i tolerància no significà una passivitat desganada davant el bé i el mal. Ho veurem quan tractaré del seu pensament.

14

6. *Conversió al catolicisme*

Continuant la trajectòria biogràfica de Chesterton, hi ha un fet que marca profundament la seva vida: *la conversió al catolicisme*. La recerca i el trobament de Déu no fou un fet miraculós i espectacular, ni tampoc fruit de cap aparició mística, com es diu d’algun sant.

En el procés de conversió al catolicisme de Chesterton, s’hi palesen dos aspectes: un íntim, personal; i un altre, derivat d’una evolució del seu pensament filosòfic.

Pel que fa a l'aspecte íntim, és a dir, la crida misteriosa de Déu o el toc de la gràcia, ell en guarda una reserva humil i digna. A ningú no manifestà aquest procés privat. En canvi, l'evolució que podríem dir-ne intel·lectual i reflexiva, la descriu en diversos llibres seus, sobretot en: *Ortodòxia* i *Autobiografia*.

Chesterton revela que els qui el convertiren de debò, foren les contradiccions dels anglicans, dels protestants, espiritistes i materialistes, dels escèptics i agnòstics, del socialisme teòric, del capitalisme burgès i del comunisme dialèctic. Més que les idees, fou el capteniment arrogant i altiu de les persones. Allò que Chesterton combat i el repugna, és allò mateix que a ells els allunya de veritats centrals, universals i altament comprensives, com el sentit de la vida, de l'Univers, de l'home i de Déu.

Es pot dir que tota l'obra escrita d'assagista i pensador, és un exponent d'un dinàmic procés de conversió. Parlant de la filosofia en què arriba a creure, diu: "Jo no l'anomenaré filosofia meva, perquè no l'he feta jo. Déu i la humanitat l'han feta, i ella m'ha fet a mi." El seu germà, Cecil convertit molts anys abans que ell al catolicisme solia dir que el seu germà Gilbert "tocava les campanes perquè els altres anessin al temple, mentre ell en la pràctica es quedava fora." Dit d'una altra manera: fou catòlic amb el pensament abans que ho fos de cor. Fou un pensador *cristià* abans que un catòlic *practicant*.

Ho demostra, per exemple, el fet que en molts dels seus llibres és difícil distingir quins pertanyen al període anterior o posterior de la seva entrada —podem dir-ne oficial— a l'Església catòlica.

Ara bé, també s'ha de dir que en la seva recerca intel·lectual mai no va pretendre fer teologia especulativa o sistemàtica. La seva, és la "teologia de cafè" (entre cometes). Vull dir que s'adreçava més als homes i dones de bona voluntat que als teòrics petulants... És clar, que aquest gènere de filosofia i teologia ofereixen certs perills. Potser hauria estat millor escriure tractats filosòfics i teològics sistemàtics i analítics, però —deia ell— "aquesta mena de literatura, no arriba al carrer." Una mica com féu el papa Joan XXIII.

No pensem, però, que aquesta metodologia es pot comparar a la d'un catecisme per infants. Els seus raonaments, que partien de la base d'allò que és fonamental, desbancaven les especulacions més sofisticades dels seus contraris. Allò que dóna un valor especial a la literatura de Chesterton, és el sentit empíric, l'observació dels fets, les paradoxes, la fantasia, les piruetes de tota mena, on posa al descobert veritats profundes als ulls d'un públic heterogeni i plural que no hauria seguit el fil d'una especulació i dissertació teorètica i diferencial. Per ventura ¿no fou aquesta la metodologia emprada per Jesús de Natzaret quan, amb paràboles i comparacions, s'adreçava al poble per anunciar el Regne de Déu i per rebatre l'autosuficiència dels fariseus i mestres de la Llei?

To això no vol pas dir que descurés o menystingués una relació personal i epistolar amb intel·lectuals catòlics, com ara amb els pares O'Connor i Ronald Knox. Havien passat deu anys d'intercanvis i d'estudis, abans de comunicar al pare O'Connor la seva intenció de fer-se catòlic, per bé que en la demora hi hagué també una raó domèstica: no volgué donar el pas abans que la seva esposa no hagués fet el mateix determini d'acceptar per pròpia convicció la fe catòlica.

16

La decisió la pren als 48 anys d'edat. Fou el diumenge 30 de juny de 1922, rodejat de la seva esposa Frances, dels sacerdots O'Connor i Rice i d'uns quants pocs amics més. Durant el dinar d'aquell dia, Chesterton begué aigua i serví vi als altres, perquè ningú pogués dir que el vi li havia pujat al cap o que fos alcoholèmic... Després en un saló del mateix hotel es va confessar amb el pare O'Connor. En acabat, baixaren tots al poble. Pel camí, el pare O'Connor li pregunta si porta el petit ritual amb els textos litúrgics que hi havia per aitals esdeveniments. Després de buscar-lo en les seves grans i desordenades butxaques el troba en un "necesser," entre els seus utillatges personals... La cerimònia litúrgica va consistir en la professió de fe catòlica i rebre el sagrament del Baptisme condicionat. En aquell moment, marit i muller s'abraçaren efusivament. Al cap d'un temps escrivia al seu amic, Maurice Baring: "No oblidaré mai aquell dia venturós. Malgrat que l'Església catòlica és pecadora pels qui la formen, em sembla

meravellosa pel missatge, pels sacraments que encoratgen; per la litúrgia bellíssima, i per la fe i moral que són llum i guia.”

A partir de llavors, Gilbert Chesterton freqüentà el temple parroquial de High Wycombe, que regentava un capellà que pesava més de cent quilos, com ell. Aquest sacerdot el va preparar també per la Primera Comunió, com si fos un nen. El dia que rep per primera vegada l'Eucaristia, quan el mossèn el felicita, ell no amaga els seus sentiments: “Ha estat —diu— una de les dates més significatives de la meua vida...”

La fe era el seu gaudi i amb l'eina de la fe en té prou per interpretar, de la manera més humana, més alegre i artística, el món, la vida i Déu. El barceloní Josep Maria Junoy, que el conegué, escriu: “Com que Chesterton era l'antipedanteria personificada i no coneixia l'eixarrement, portava uns rosaris a la butxaca, i els feia servir...”

7. *Nombrosos viatges*

Quatre anys després, el 1926, és important pels esposos Chesterton: celebraren les Noces de Plata matrimoniales. Hi havia motius per fer-ho. En la seva residència definitiva de Top Meadow, l'amor d'en Gilbert per Frances seguia esponerós i reeixit com el primer dia. Compta amb ella quan treballa en el seu despatx o en el jardí de flors de tots colors i d'ocells, amb una estàtua de sant Francesc d'Assís vora un petit estany d'aigua cristal·lina. Ella és la secretària, la governanta, la gestora, la telefonista, la que vigila la higiene i la indumentària personal de Gilbert.

Ell continua prodigant-se en escriure, en donar conferències, parla per ràdio, i no paren tots dos de viatjar. Molt abans, l'any 1919, havien visitat Terra Santa i ell fa un elogi dels framenors, custodis oficials dels Sants Llocs. “Els franciscans —diu— han convertit l'Hort de Getsemaní en un jardí de flors: el mateix que haurien fet els infants quan aclamaren a Crist el Diumenge de Rams.”

L'any 1929 passen tres mesos a Roma i són rebuts pel Sant Pare, Pius XI. La visita fou tan emotiva que durant dos dies Gilbert restà inactiu, sense fer res, actitud excepcional en ell. També fou

rebut per Mussolini, el qual es va interessar per les idees polítiques de l'anglès, assegurant que les reflexionaria, que "s'ho pensaria..." Una mica com Herodes als Reis Mags. Arran d'aquest fet, Chesterton escriu poc després: "M'hauria afiliat al Partit Demòcrata Cristià de Sturzo, i no al *feixisme* del Duce italià que mostrava una fam insaciable d'autoritat." I afegeix: "El feixisme no durarà, si no torna la llibertat a l'home." La profecia de Chesterton es compliria cap de pocs anys, i avui el feixisme és residual, malgrat que en els últims temps nostres ha rebrotat en uns quants fanàtics. En canvi, el Partit Social Demòcrata, fundat per Sturzo a Itàlia, es va estendre a Europa i aquí Catalunya, on vingué el propi Struzo a divulgar-lo. Des de llavors les ideologies demòcrates romanen en l'escenari plural de les forces polítiques del nostre país.

Chesterton visita altres ciutats d'Itàlia. A Assís s'agenollà davant la tomba de sant Francesc, sobre el qual va escriure un assaig biogràfic traduït a diverses llengües, entre elles divuit edicions en castellà i una en català exhaurida, que són una delícia. Tot i que Chesterton deia que el fet de viatjar exprimeix la intel·ligència i apoca la fantasia visità Amèrica, l'Extrem Orient i tot Europa. En la seva *Autobiografia* parla de la seva vinguda a Espanya, l'any 1926.

8. *Ve a Catalunya*

L'inefable escriptor vigatà Manuel Brunet recorda una anècdota de la vinguda de Chesterton a Barcelona. Copio la cita sencera d'en Brunet perquè és deliciosa:

"Era la vigília de *Corpus Christi* i, com sabeu, a mitja tarda, feien la processó. Quan Chesterton va veure arribar els gegants i capdellupies va plegar els diaris que portava sota l'aixella i preguntà al quiosquer què significava aquella comitiva. El quiosquer li va explicar que els gegants fressaven el camí de la processó. Encara amb els diaris sota el braç va afegir-se a la comitiva. Quan els gegants arribaren a la font de Canaletes, Chesterton anava al mig de la mainada, juntament entre el gegant i la gegantesca. I quan els gegants es posaren a ballar al cap de la Rambla, Chesterton i

la quitxalla hagueren d'apartar-se. Mentre els gegants ballaven els ulls de Chesterton anaven de la cara dels gegants al rostre de les criatures. En entrar els gegants a la plaça de Catalunya, Chesterton, en compte de passar per la vorera, va continuar seguint la comitiva entre les criatures. El gran escriptor semblava un número més del seguici. Amb el seu caparràs i el seu ventrès enormes, ell era l'home més agegantat. Les criatures se'l miraven com un ésser extravagant, preguntant-se, potser, si la carota d'aquell home era postissa, i si amb aquella cabellera anava disfressat. I, des de la vorera, la gent demanava qui era aquell estranger tan pintoresc.”

Fins aquí Manuel Brunet. A la mateixa ciutat comtal, Chesterton mantingué relació amb intel·lectuals de primera fila, i a Sitges hi passà un estiu. Mentre passejava per la seva platja passà hores contemplant les ones del mar Mediterrani. Posteriorment (l'any 1976), Sitges li ha dedicat un carrer i un bust de bronze amb aquesta inscripció en castellà: “A Chesterton, enamorado de Sitges...” Espero que un dia l'Ajuntament la tradueixi al català...

19

Sobre les impressions dels viatges, Chesterton, ell que era anglès, escriu amb humor i certa ironia: “Després de tot, el país més estrany que he visitat és Anglaterra; el vaig visitar a una edat molt primerenca i se'm va contagiar una mica la seva estranyesa...”

9. *Immensa producció literària*

No puc deixar d'esmentar la immensa producció literària de Gilbert Chesterton. Seria difícil, per no dir impossible, catalogar totes les seves obres, que en anglès passen de vint-i-cinc edicions. El Dr. Dídac Parellada, catedràtic que fou de Psiquiatria a la Universitat de Barcelona i escriptor especialista de Chesterton, em deia un dia: “Gilbert Chesterton és un escriptor barroc, però un gran pensador.” I ho explicava: “En totes les seves obres, dins l'exuberància de paraules, s'hi troben frases paradoxals que *fan pensar* profundament. Són com violetes oloroses amagades entre la brossa d'un bosc espès...” Passen de quaranta els títols dels seus llibres que, traduïts al castellà per Plaza & Janés (Barcelona),

ocupen quatre volums de lletra petita amb un promig de 1.500 pàgines per volum. Les seves poesies omplirien una selecta biblioteca. Entre les obres en edició espanyola que han deixat més petja i que encara avui llegeixen una munió de lectors, puc esmentar aquestes: *Ortodoxia*, *Heréticos*, *Lo que está mal en el mundo*, *El hombre eterno*, *El secreto del Padre Brown*, *Autobiografía*, *Los ángeles del orgullo*, *El hombre que fue Jueves*, *La esfera y la cruz*, *Cuatro granujas sin tacha*, *El club de los negocios raros*, etc. Entre els seus estudis i assaigs biogràfics, personatges, com Dickens, Haucer, Browning, Blake, Stevenson, Shaw, Cobertt, sant Tomàs d'Aquino i sant Francesc d'Assís. Pel que fa a aquest últim, en anglès se n'han fet trenta-dues edicions; en castellà (Editorial *Juventud*, Barcelona, 1998) nou i en català (Andorra, 1967) una, ja exhaurida. Cal afegir obres de teatre i de crítica literària, novel·les policíaqes i literatura infantil. Finalment, referent a producció periodística, seria materialment impossible recollir tots els seus articles i columnes d'opinió, xerrades radiofòniques, conferències, discursos i debats.

20

Com a escriptor polifacètic, Chesterton no ha tingut imitadors, ni és probable que en tingui. No es donen fàcilment en un mateix autor tantes qualitats contraposades, o més ben dit, complementàries. La seva obra resta en el món de les lletres com un monument gegantí, inqualificable, únic.

10. *La mort de Gilbert Chesterton*

Trobant-se afeblit i malaltís, el nostre personatge dicta una frase cèlebre de la seva *Autobiografía*, conscient de la que seria la seva darrera malaltia. Diu així: “El meu final és el meu principi...” En efecte, la manca d'un règim alimentari rigorós i el cansament progressiu minen la seva salut. Deixa d'acudir a les ofertes de la BBC, on hi mantenia xerrades i debats habituals. Al començ de la primavera —sempre lluminosa al seu país— del 1936, Frances, la seva esposa, i uns amics, decideixen portar-lo a Lourdes i a Lissieux. No s'atreveixen a demanar cap miracle a la Mare de Déu ni a santa Teresa de l'Infant Jesús. Quan tornen del viatge, el metge de capçalera confirma un diagnòstic greu i alarmant: pateix

una cardiopatia progressiva que li provoca altres complicacions. Només el rector de la seva parròquia de Beaconsfiel, el pare O'Connor i uns poquets amics, seran testimonis dels seus últims dies. La crisi augmenta i els moments lúcids són cada vegada més escassos. En un d'ells apreta la mà de Frances i li diu amorosament a cau d'orella: “Estimada meva: tot està entre la llum i l'obscuritat; cadascú ha d'escollir.”

El dia 12 de juny del mateix any 1936, rep el sagrament de la Unció dels Malalts i el visita el pare Vicent Nab, prior dels frares dominics de Londres, que li dóna la benedicció, besa la ploma de l'escriptor situada sobre la tauleta de nit, entona el cant de la Salve i es retira de la cambra, summament commogut.

El capvespre de l'endemà, dia 13, Gilbert Chesterton obre els ulls, mira Frances i li diu somrient: “Hola, bonica!” Foren les últimes paraules. El dia 14, diumenge, havent complert 62 anys, Gilbert Keith Chesterton traspasa el llindar de la mort.

En la litúrgia de l'enterrament, el públic s'amuntega dins i fora del temple parroquial. Vénen amics de Londres i la notícia s'escampa amb rapidesa i commou tot el món. Entre les moltes mostres de condol, la del Vaticà amb un telegrama del cardenal Pacelli, futur papa Pius XII. En l'homilia, el pare Knox recorda el seu amic com un profeta i poeta de la senzillesa. “La seva més gran qualitat —diu— fou descobrir en tot el que és trivial i passatger una *certa eternitat*. Benaurats els qui el varen conèixer i gaudir de la seva amistat, perquè trobaren en ell vius exemples d'estimació i d'una humilitat increïble.”

En el seu sepulcre hi ha una petita làpida amb aquesta inscripció llatina: “*Termino nobis donet in Patria*” que vol dir: “El nostre termini porta a la Pàtria.” A l'entrada de l'església parroquial de Santa Teresa, que ell freqüentava, hi ha encara avui una inscripció que diu: “Aquest temple fou acabat, gràcies a la generositat de Gilbert Chesterton, il·lustre feligrès nostre.” I en l'absis, una vidriera de sant Francesc, rebent els estigmes del Crucificat, fou també donació dels Chesterton.

II

El pensament

Abans he presentat la personalitat *humana* de Gilbert Keith Chesterton, amb uns trets i un tarannà originals, a vegades un xic “pintoresc,” però que en tot es mostra una manera de *ser i de viure*. Fou honest, imaginatiu, profund i popular, i divertit al mateix temps, *únic!*

1. *Consideracions preliminars*

La metodologia del pensament de Gilbert Chesterton en la seva magna producció literària és *original*, en el sentit que no és un discurs articulat i sistematitzat com en altres escriptors. Això fa que l'anàlisi de la seva producció sigui difícil.

En la seva obra literària no hi ha un fil conductor en l'argumentació ni un raonament estructurat, ni menys encara una intenció didàctica adreçada solament a universitaris. En la filosofia de Gilbert Chesterton no hi busqueu un savi grec —un Plató o Aristòtil—, tampoc un doctor escolàstic com Tomàs d'Aquino, sant Bonaventura o Joan Duns Escot, o un pensador modern, com Kant, Friedrich Nietzsche, Kierkegaard, o un contemporani com Jean-Paul Sartre, Albert Camus; i entre els espanyols, un Jaume Balmes, Ortega y Gasset, Miguel de Unamuno o Zubiri, poso com a exemples. *Res d'això!*

D'antuvi, hem de confessar que *l'estil literari* sovint és barroc, feixuc i desordenat. El salva i el fa interessant, perquè, malgrat ser ell un estilista mediocre, fou un gran *pensador*. Enmig d'un bosc espès de paraules, idees, oracions gramaticals subordinades, tot d'una s'hi troba un pomell de floretes de color viu i d'intens perfum: són les cèlebres frases *paradoxals*, exactes com un teorema o sil·logisme, clares com la llum del dia i palpables com si es tractés d'una presència física.

Un altre tret és que Chesterton parlava i escrivia més bé assegut sobre un pupitre d'una escola primària que no pas des d'una càtedra universitària... Vull dir, que no va entendre mai per què les coses més profundes i serioses no es podien exposar ran de terra, adreçant-se a qualsevol persona. Ell ho fa amb claredat, bellesa i gaubança. No anaven amb ell les “minories intel·lectuals selectes,” ni tampoc cercles tancats d'oradors o escriptors que es creuen portadors i protagonistes exclusius d'una immortalitat literària que l'esfereïa i horroritzava... Avui al nostre país necessitaríem també Chestertons enfront d'escriptors que capitalitzen criteris i opinions en el món de la cultura, de l'economia, de la política i de la religió...

Chesterton fou un pensador a l'abast de tots els públics, que se'n riu dels altres i d'ell mateix; que ensenya a *pensar* per lliure; que diverteix i es diverteix tractant els temes més profunds i discutits; que descobreix allò mai vist en les coses més corrents; que aclareix qualsevol misteri amb una paradoxa increïble; que desconcerta el més pintat amb el seu sentit comú i bon humor.

24

El seu pensament —gairebé sempre dialèctic i combatiu— apareix en petits i infinits axiomes i aforismes, escampats arreu de l'extensíssima obra literària. S'ha dit, i amb raó, que Chesterton és l'escriptor de les *paradoxes*. La paradoxa sembla contrària al sentit comú, però, de fet, no és pas així. És una figura retòrica amb la qual un enunciat es presenta d'una manera inversemblant. En Chesterton, la paradoxa no és un joc poc seriós de paraules, ni un pur malabarisme intel·lectual. Moltes vegades, lluny de ser un estri per *enlluernar*, és una espurna que *il·lumina* i convenç; és el resultat d'una percepció intuïtiva i aguda de les coses més ordinàries i quotidianes, que descobreix realitats sorprenents. De la paradoxa, ell n'és un *mestre*.

Dic tot això, perquè no espereu que la meva exposició sigui analítica i sistemàtica. Més aviat vol ser com un *leit motiv* sobre temes i qüestions que en ell es repeteixen aquí i allà; a vegades en una novel·la policíaca, altres vegades en una columna periodística setmanal; en una xerrada, conferència o debat, i d'altres en estudis un xic més estructurats.

Encara una altra qüestió prèvia: ¿quins són els temes que exposa, discuteix, debat, i en presenta fins i tot *alternatives*? Per respondre, cal situar l'autor en el seu context històric: en l'escenari filosòfic, social i polític, hi ha una obsessió innata i plural sobre la veritat, la justícia i la llibertat; sobre l'intel·lecte i els sentiments, i una desconfiança a principis ètics i morals. Chesterton demostra la inconsistència del racionalisme, l'escepticisme i agnosticisme, que dominaven en certes universitats europees de finals del segle XIX i principis del XX. En política, per exemple, apareix i es defensa el liberalisme en els escons dels parlaments, només acceptable, opina ell, quan es trasllueix en *la vida* dels seus defensors. Chesterton sostenia que la corrupció quotidiana de certs liberals, desmenteix el liberalisme proclamat per ells.

Per altra part, enfront dels desgavells polítics, de les injustícies socials, del menyspreu a les tradicions populars, Chesterton mostra una capacitat extraordinària per superar el pecat estructural i conjuntural, les adversitats i tota mena de maldat en el món. Presenta l'alternativa del bé, de l'honestetat i la justícia, i això amb optimisme, creativitat, esperança i fe.

25

A ell el preocupa *l'home*, cada home i cada dona, que són protagonistes de la pròpia història i de la història de la humanitat. D'aquí que quasi tota la seva obra literària sigui una pura dialèctica de l'home lliure, amb una convicció genial de no donar cap tema o debat per tancats. Per a ell, l'home és el centre de l'explicació de tot l'Univers, “creat per un Déu invisible, però que és a tot arreu...”

Tota la seva exposició i argumentació filosòfica ve profundament mediatitzada —com he dit— pel context polític i social del seu temps, quan a Europa es proclamava la necessitat del sentit democràtic, de la llibertat d'expressió, d'un furiós refús a tot principi, ni que fos transcendent. S'entronitzava una visió materialista de la vida i es negava qualsevol llei o doctrina imposada, del color polític, social o religiós que fos.

Seria un treball de moltes hores i dies, l'estudi i avaluació de tota la temàtica que sintetitza el pensament de Chesterton, des de disquisicions metafísiques a novel·les policiaques o contes

per a infants... Hi ha investigadors que ho han dut a terme. No ho faré pas jo aquí, ni em veuria capaç de fer-ho amb profunditat... Per tant, exposaré només alguns trets generals de forma planera, i si voleu, periodística. Passaré d'un tema a un altre, d'una qüestió conceptual debatuda a d'altres més empíriques i quotidianes; tot això que són constants del nostre pensador i escriptor anglès.

2. *El concepte de llibertat*

Dit tot això, comencem pel concepte de *llibertat*.

Les idees i les actituds personals de Chesterton foren més *demòcrates* que *liberals*. M'explico. Chesterton defensa apassionat la *llibertat* en l'àmbit del pensament i de la política, però és un adversari d'un liberalisme doctrinal *imposat*. Per a ell, el món de les idees —en perpètua evolució— mereix un respecte, i la llibertat de pensament també, sempre, però, que no vulnerin o facin pols les idees dels altres, que cal sempre abans analitzar i avaluar.

26

En les eleccions generals de 1906 a Anglaterra, triomfaren els *liberals*, als quals Chesterton havia ajudat en les seves campanyes, però que, com demòcrata declarat, exigia que el govern s'apropés més al poble. Es dolia que els partits polítics s'ataquessin mútuament i busquessin els propis interessos de partit, en lloc de defensar els veritables interessos dels ciutadans. Potser una mica com avui. A nivell municipal, per exemple, quan un regidor d'un partit no majoritari proposa una ordenança determinada beneficiosa per al poble, és bombardejada i desestimada per l'enveja d'altres partits als quals no se'ls ha acudit aquella avantatjosa solució...

L'enfrontament visceral de Chesterton contra la corrupció política i les maniobres extraparlamentàries dels partits és constant en els seus articles periodístics. I surt victoriós de molts paranys, gràcies a la seva reconeguda genialitat i independència i a la seva provada honestedat de vida. El prestigi del seu nom, l'èxit dels seus llibres i conferències i el triomf espectacular en els debats públics, incrementà l'interès vers ell. Les columnes que escrivia als diaris foren cotitzades en extrem, i remunerades amb

extraordinària generositat. Acabarà per desconfiar i decebre's dels polítics. Com escriu Graham Greene, "Chesterton era massa bo per ser polític..." Creia en una ideologia liberal, sí, però ja no en els liberals. Avorri el liberalisme corrupte, el comunisme dialèctic i despòtic i els dogmatismes exacerbats, tots per antidemocràtics, ja que vulneren el pensament i la llibertat aliena.

3. *Rercerca de la veritat*

Un altre tema, al qual dedicà bona part de la seva àmplia obra literària, fou la *recerca de la veritat*. Això es fa palès, sobretot, en el procés de la conversió al catolicisme.

La *veritat* és el tema i nervi de la seva extensa obra, *Ortodòxia*, que ve a ser contestació al que va escriure un altre pensador, S. Treet, titulat *Chesterton, estudi crític*. Chesterton retreu les acusacions del seu adversari. Parteix del punt d'arribada a unes creences en les quals no havia estat educat i que havia descobert i assumit amb el temps pel seu compte. Analitza el seu món interior i tot el que el rodeja. Ja en la introducció d'*Ortodòxia* reconeix que la seva filosofia no és seva. "Déu i la humanitat la varen fer, i ella m'ha fet a mi." Creu que la *raó* és un formidable instrument per a la recerca i trobament de la veritat, sempre i quan la raó utilitzi els materials que necessita; si actua en el buit, perd el nord. Les idees, desconnectades de la *realitat quotidiana*, són pura entelèquia... És interessant constatar que entre les realitats humanes, Chesterton admira i respecta el valor de les tradicions i les llegendes populars, "perquè —diu— les coses *comunes* a tots els homes són més importants i *verídiques* que les d'uns pocs." Ho manifesta amb aquesta paradoxa: "Em fio més d'una *llegenda* de tot un poble, que d'un llibre d'història escrit per un sol home..." Per a ell, la llegenda és la quinta essència de la història, perquè ens en dóna l'esperit. Com a novel·lista deia: "Una bona novel·la ens conta la *veritat* sobre el seu heroic protagonista, però una *mala* novel·la ens revela la veritat sobre el seu autor..."

Per a ell, la recerca de la veritat exigeix temps i paciència. Es dol que també ell mateix en la seva joventut, volia córrer massa per trobar la *veritat*. "L'home inexpert —diu— s'ha apropiat mas-

sa de pressa a la veritat i ha oblidat que la veritat és un imant, amb la seva força d'atracció i de refús." Durant alguns anys visqué la tràgica buidor de qui, sentint bategar dins d'ell la veritat, no sap on es troba i en què consisteix. I quan la troba i descobreix, vol que tothom comparteixi amb ell la pau i satisfacció que dóna la troballa. "Convertir-se al catolicisme no és abandonar el pensament, sinó aprendre a *pensar*, i aquest aprenentatge vol temps i paciència."

Per a ell, la veritat no és una entelèquia conceptual, sinó un supòsit que neix i se sustenta en la fe de l'individu que viu i pensa. És a dir, presenta la veritat com una alternativa a l'escepticisme. "¿Com es pot creure en la *veritat* si es nega l'existència d'aquell que la pot pensar, acceptar o rebutjar?" Denunciava que hi ha intel·lectuals amb l'autosuficiència de *creure* que no creuen en res. Amb aquesta hipòtesi haurien de negar l'existència d'ells mateixos. Ell deia: "No hi racionalistes; tots creiem en contes de fades i hi vivim. El qui no creu en res, no pot creure en la certesa objectiva, i això és fatal."

28

Pel que fa a la Veritat eterna, amb majúscula, té un pensament profund, dictat per la seva modèstia: "El creient —diu— se situa davant Déu en un acte de fe, que suposa *comprendre* raonablement que Déu és el ser incompreensible..." És el mateix que entenia Ramón Sender, novel·lista espanyol, enamorat de Chesterton: "Todo es contingente, todo es contingente, menos el misterio de la necesidad de trascender..." I si voleu, és el mateix que deien les nostres padrines amb paraules més planeres: "Si Déu fos comprensible, ja no seria Déu..." Per això Chesterton deia: "Quan els homes no creuen en Déu, no és que no creguin en res; és que s'ho creuen tot..."

Chesterton no negà mai que en la recerca de la veritat hi juga un component cerebral que ajuda a destriar allò que és real d'allò que és fals. Als qui es burlaven del seu pas al catolicisme, els contesta: "He esbrinat les *raons* per no creure, però n'he trobat més per creure..." I en un altre lloc lamenta que són més *dogmàtics* els agnòstics i ateus, que la santa mare Església, que no és dir poc!

No vull aturar-me en altres consideracions sobre la *recerca de la veritat* en Chesterton. Només he subratllat que per a ell, la certesa és subsidiària al mateix temps de la raó dels intel·lectuals i dels sentiments del poble... Deia: “L’única simplicitat que val la pena conservar és la del cor que *accepta* la veritat i en gaudeix...” I es rifava d’aquells que es ventaven de pensadors amb una afortunada paradoxa: “Hi ha més simplicitat en l’home que menja caviar per *impuls*, que en els que mengen cacauets per *principi*...”

4. *L’home, centre de la creació*

Un altre tret característic del pensament chestertonianà —com ja he insinuat abans— és *l’home*, immers i centre de l’Univers. En tota la producció del nostre autor s’hi descobreix l’interès apassionat per *l’home*, sigui quina sigui la seva condició social. Si el nostre escriptor, per la seva manera oberta i expansiva, es trobava bé amb amics coneguts i fins i tot desconeguts, i inclinat a fer qualsevol favor que pogués, és perquè experimentava una atractiva estimació i tenia un gran respecte per les *persones*. Àdhuc quan es mofa d’algú en algun dels seus llibres s’hi traspua una indiscutible bona voluntat: reconeix les qualitats envers l’al·ludit. “El més universal i natural dels sentiments d’una naturalesa sana —diu— és l’amor a la humanitat, i al veí de la mateixa escala...” Ho expressa amb aquesta altra frase: “La sana i bona convivència es dóna quan es comparteixen les realitats més senzilles.” I ho rebla amb aquesta paradoxa divertida: “Dues persones han de compartir un paraigua, i si no tenen cap paraigua, podran, almenys, compartir la pluja amb filosofia i bon humor...”

A Chesterton el revoltava el menyspreu amb què sovint es veuen tractades les persones. Avui, com en aquell temps, es parla molt dels *drets humans*, però quan algú es troba en una situació difícil, són pocs els qui en fan cas. Aquesta negligència li dolia, “perquè —diu ell— cada home i cada dona, pel sol fet de ser *persones*, tenen dret i mereixen que se’ls ajudi.”

Justifica la noblesa i la dignitat de la persona pel seu *origen* i pel seu *destí*. Si l’home només fos l’espècie més elevada de l’escala biològica, podria demanar un grau quantitativament més gran de

consideració i deferència. Però si en ell intervé un element de *sobrenaturalesa* la diferència en el tracte i el mirament a què té dret una persona és ja tota una altra cosa; hi ha una dissemblança *qualitativa* respecte als altres sers de la creació.

Als qui insisteixen que l'home és una de les espècies del regne animal, els contesta que el més sorprenent no és la seva *semblança*, sinó la diferència que els diferencia —valgui la redundància— dels altres animals. Ho venta amb aquesta ingènua i divertida paradoxa: “Es diu sovint que l'home s'assembla als altres animals. És veritat, i és l'únic animal que se n'adona. Dir que l'home primitiu va pintar un mico, és afirmar una veritat com un temple; però ningú no acceptaria, ni en broma, que el mico més intel·ligent va pintar un home...”

Chesterton marca una frontera insalvable que separa *radicalment* l'home de tota la resta del món creat. És aquesta diferència categòrica i peculiar que li permet exclamar: “La cosa més estimable és *l'home*: l'empedreit bevedor de cervesa, el fràgil, el sensual i *respectable home*! Malgrat els defectes que cada persona pugui tenir, el sol fet d'ésser persona que *coneix i estima*, li confereix quelcom inefable i diví que els altres li han de respectar, i que l'obliga igualment a respectar-se a ell mateix.”

30

D'altra banda, aquesta dignitat humana —palesa en el seu esperit— justifica la necessitat de l'*ètica* en la societat, perquè —diu ell—: “una ètica humana sense admetre l'esperit, seria tan ridícula com una presumpta ètica dels gossos; amb tot el respecte pels gossos...”

Cal dir, també, que Chesterton fou un precursor de l'anomenada *psicologia diferencial*. Certament que hi ha característiques específiques en cada individu, però resten homologades en un comú denominador: *és persona*. Podem entendre fàcilment que davant d'aquest fet cabdal, el nostre escriptor i conferenciant considerava que les diferències puntuals entre les persones són insignificants. “La simpatia o antipatia que sentia Chesterton per un aristòcrata, era exactament la mateixa simpatia o antipatia que podia sentir per un escombriaire,” comenta Maisie Ward. Se sentia content i satisfet de pertànyer a la classe mitjana, per la facilitat

de relació social per una part que li donava el seu prestigi a la classe alta, i per altra, la seva popularitat i simpatia entre la classe baixa. Avui, Chesterton se sentiria completament identificat amb els que malden pel respecte de la dignitat de la persona humana, sigui un català, un castellà, un sud-americà, un gitano o un magrebí.

El respecte individualitzat el feia extensiu igualment a la societat, com a col·lectiu humà. Respectava i defensava les institucions públiques i privades més nobles i representatives, sobretot quan en el seu ideari presenten valors ètics i morals, perquè en el marc de les institucions, és on la persona pot desenvolupar integralment les seves essències més elevades. I aquí entraria l'estima per un *ecumenisme* religiós. “Per la religió —escriu— tots els homes són iguals com les monedes, perquè porten uniformement marcada la imatge d'un ser Superior.” Fou defensor dels valors transcendents que sostenen moltes civilitzacions, entre elles especialment la cristiana.

Resumint: Chesterton construeix una filosofia de *l'home* que arrenca del dictat de la raó i del sentit comú.

5. *En contra del racionalisme ideològic*

Un dels temes més freqüents en la producció literària del nostre escriptor i pensador és el rebuig del racionalisme, en concret de l'escepticisme i l'agnosticisme ideològics.

L'escepticisme és la doctrina filosòfica que considera la raó humana incapaç de conèixer la veritat, i *l'agnosticisme* és la que declara inaccessible a l'enteniment humà tota noció transcendent. El dominador comú és el *dubte permanent*, la incertesa, i per tant, la *incredulitat*. Aquesta filosofia, en part, va néixer com a reacció d'un anterior dogmatisme exacerbat. Després del Renaixement, impulsaren l'escepticisme Montaigne, Hume, Kant amb *l'idealisme crític*, Kierkegaard, i d'altres. Des d'un punt de vista pràctic, aquest pensament nega qualsevol opinió i indueix al *dubte permanent*, desintegra tota norma, social, ètica i moral, i desemboca en el pessimisme. I pel que fa concretament a *l'agnosticisme*, posa en dubte constant tota idea transcendent, fins l'existència del mateix Déu.

Avui, en la nostra societat s'ha posat de moda confessar-se *agnòstic*, malgrat que molts no saben tot l'abast i els matisos d'aquest mot. El *dubte* en si, pot ser dinàmic quan espera i ajuda a buscar la veritat, perquè el que no ha dubtat mai de res, podem dubtar de la seva capacitat de *pensar*... El que no es pot fer de l'incertesa és un postulat o axioma filosòfic.

Tornem al fil de Chesterton. El seu pensament fou una diatriba constant contra l'escepticisme ideològic, l'idealisme crític i l'agnosticisme religiós, i això tant en els seus escrits com en la multitud de conferències que dictava o en debats en els que ell participava.

Durant la seva joventut fou subsidiari del subjectivisme, de l'escepticisme i del materialisme. Era el temps de jove en què freqüentava una escola d'art a Londres, dominada per una filosofia racionalista decadent, pessimista, negativa, que, com diu ell, “estengué la seva ombra damunt la meua ment fins arribar a la negació de les coses fonamentals i caure en una anarquia moral, que, entre altres estralls, provoca sovint un suïcidi de l'esperit.”

32

Cal assenyalar que l'enorme buit que sentia en l'època que no creia en *res*, creia, si més no —diu ell— “en el *desig* de creure.” Generalment, en el procés que segueixen les persones en semblants situacions, hi ha sovint uns giravolts imprevisibles. I això esdevingué a Gilbert Chesterton, en l'època en què l'escepticisme i pessimisme governaven i capitalitzaren la cultura. A poc a poc hi hagué un canvi progressiu en ell: lluitarà contra la indiferència i contra la incredulitat, per bé que encara no havia descobert *quina era la seva creença* o credulitat. Tenia clar que l'home necessita un *referent*, i decidí buscar-lo en ell mateix.

Inicia una actitud crítica contra certes teories presumptuoses, mancades d'un *suport* que els doni credibilitat. Lentament descobreix la concepció que té de l'home, del món i de Déu, però s'adona que necessita més dades, més informació. Amb el seu bon sentit de l'humor, diu: “De la mateixa manera que si hom vol conèixer bé la distribució de les estrelles en el firmament compra un tractat d'astronomia, vaig començar a estudiar la teologia cris-

tiana, que molts odiaven i pocs coneixien.” Com que ell era un home de conversa, reflexiu, que respectava i valorava les opinions alienes, féu un estudi comparatiu entre les ideologies escèptiques i agnòstiques proclamades per certs intel·lectuals i la *vida real* que portaven ells i els seus més fidels acòlits. I veié que no *quadrava*. No *quadraven* les idees i la vida.

L'indignava que en la pràctica, molts es moguessin empesos per una finalitat materialista, interessada. L'esgarrifava que per principi, uns professors i escriptors rellevants i d'aire respectable, ensenyessin tesis que portaven conseqüències perilloses. Perilloses en el sentit que s'inclouïa la supressió de costums honestos, d'ancestrals tradicions, de llegendes respectables i de sentiments populars, com si l'home no necessités res de tot això. Ell dirà: “L'home sense un *referent* de normes elementals, es torna salvatge, i sense ideals, s'animalitza.” El posava frenètic la frase de George Bernard Shaw, escriptor irlandès: “La regla moral, és que no hi hagi cap regla moral...”

Amb una gran penetració s'adonà de la incoherència i del desconeixement que tenien de l'home alguns teòrics especulatiu, creadors de sistemes i de fórmules abstractes, ignorants de la que ell en dirà “la petita, però eterna, història humana...” Els conceptuava incapaços d'entendre que la vida necessita referents comprovats i acceptats per l'experiència. Diagnosticava que una societat que procedeix amb la màxima inconsciència a tota preocupació humana i religiosa, s'esfondra en un materialisme absolut, dictatorial i destructor de les millors essències. Deia: “Quan els homes ja no creuen en Déu, no és que no creguin en res, és que s'ho creuen tot...”

6. *Alternatives*

Gilbert Chesterton ofereix alternatives a l'escepticisme i a l'agnosticisme més virulents. Vegem-ne només tres:

Primera alternativa: *el mal en el món*.

Recentment fou interessant una conversa entre Mitterrand, president de la República francesa, i Jean Gitton, pensador cristià. Mitterrand opina que el mal és un *absurd*, Gitton el conceptua

un *misteri*. L'absurd és un camí sense sortida, el misteri un camí desconegut. Quan Guitton li diu que es queda amb el misteri, Miterrand, que sofreix el diagnòstic d'un càncer amb metastasi i terminal, el mira pensatiu i diu que pregui per ell...

Chesterton no defuig el fet del mal, present en la cruïlla de la vida. No resta passiu o indiferent davant els estralls, moltes vegades ocasionats pel mateix home. Pren decididament unes posicions: lluita contra el mal amb una prolífica propaganda sobre el bé, present també en la vida humana. Ho fa fins i tot amb un cert optimisme. Un dia, que en una roda de premsa, una periodista li pregunta: "Si us condemnaven a viure en una illa deserta, de tots els llibres de la vostra biblioteca, quin us enduríeu?", contesta: "Un manual sobre construcció d'un vaixell!"

Sobre un tema tan seriós com ingrát, aprofundeix i argumenta amb intuïcions inimitables i, sovint, inefables. Ell tenia experiència del mal, més ben dit, de la malaltia, després de cinc setmanes de dolors fent llit. Després, per prescripció mèdica es prengué uns dies de convalescència en un hotel de Malta. Feia un temps fred i desagradable. A l'hotel, una senyora es lamenta del mal temps, que no convenia al cèlebre escriptor, i li dol la dura incomoditat d'una cadira de vímet en la qual estava assegut Chesterton. Ell, que pel volum del seu cos, patia sobre una cadira atrotinada, va interrompre la senyora, somrient: "No em compadeixi, senyora, perquè sempre puc convertir cada cadira atrotinada en una història..." Fou una manera emfàtica i sublim de transcendir el mal, i en aquest cas el *malestar*. L'anècdota reflecteix la grandesa de Chesterton: mostra la capacitat de superar les adversitats de la vida, perquè creu i espera quelcom més que està per damunt de tota adversitat i de nosaltres mateixos.

Amb una admirable coherència fou un paladí i capdavanter d'idees salvífiques, altruistes, optimismes, en contra de tota adversitat i pessimisme. Així, amb una ploma pròpia d'un psiquiatra tracta de la desesperació humana, un calvari no pas excepcional. Per a ell, la desesperació és el convenciment que hom, en les desventures, no disposa de cap camí que condueixi enlloc; se sent amenaçat davant d'un destí inexorable, d'un pou sense sortida. Acompanya a la desesperació l'*angoixa*, que és un

sentiment de por a la mort, a ésser condemnat al no-res, a la desintegració personal, mancat de qualsevol suport i protecció. I diu: “Quan hom no espera res i veu enderrocar-se el propi jo, sent que la seva existència s’ha basat sobre una il·lusió ridícula i cau en un tràgic pessimisme...” De fet, és el terme on arribaran alguns pensadors escèptics posteriors, com Miguel de Unamuno amb el seu llibre, *Del sentido trágico de la vida*, o Jean-Paul Sartre amb l’estudi: *La nausea*.

Justament perquè Chesterton veia el camí catastròfic que porta l’escepticisme i l’agnosticisme, proclama amb insistència la necessitat, com ja hem vist, d’uns principis ètics, acceptats per una majoria dels humans que conforten l’esperit en moments difícils. “Quan les coses rutllen malament —escriu— no s’ha de caure en el derrotisme de la desesperació, perquè en la vida humana hi ha un sentit profund.” En un altre lloc comenta: “L’esperança és la força que ens omple d’ànim quan estem desesperats. Mentre les coses són realment esperançadores, l’esperança és un tòpic vulgar; però quan tot és decebedor, l’esperança ve a ser una força complementària.”

35

Hi ha psiquiatres que recomanen les seves obres als pacients, perquè estan convençuts que tractar de veure el món amb l’extraordinària frescor dels ulls de Chesterton serà sempre una teràpia de comprovada eficàcia.

Segona alternativa: *els sentiments del cor*.

En estat natural, en l’home, a més a més d’una concepció del món estructurada en idees racionals, hi ha uns aspectes vitals indefinibles: *els sentiments*. Ho diu amb aquesta aguda consideració: “L’intel·lecte s’acontenta amb abstraccions, amb resums i generalitzacions. El racionalisme pot viure de l’aire, de signes i xifres, però el sentiment del cor esdevé i s’alimenta de realitats concretes, assequibles a tothom.” En la reivindicació dels sentiments —al costat d’idees assenyades— Chesterton restableix l’equilibri de l’home integral. Ni la sola raó, ni un romanticisme desassenyat. Tots sols, serien inhumans.

Tercera alternativa: *conviccions morals*.

Abans he assenyalat com Chesterton en les diatribes contra l’escepticisme universal proclama la necessitat de *conviccions*

ètiques. El que dubta de tot, acaba també per dubtar de tota norma objectiva i d'ell mateix. Per tal que la societat no s'enderroqui, són necessaris uns principis comuns, cohesionats, una normativa pràctica i empírica, que no assoleix mai una societat de constants canvis ideològics, capritxosos, de torn o de moda.

Sense fermes conviccions, la vida resta privada de motivacions vàlides i permanents, i tot esdevé relatiu i inconsistent. En contra de la inestabilitat de l'escepticisme, Chesterton presenta una alternativa utilitzant una comparació un xic pintoresca —com totes les seves— però aguda: “No es tracta pas d'un ruc que cal fuetejar perquè camini; més aviat es tracta d'un automòbil aturat en una carretera solitària. Desguarnit per dos aficionats que han estat prou intel·ligents per desmuntar les seves peces, no ho són prou per tornar-les a muntar.” Ho diu convençut: “Hi ha massa ideologies enlluernadores que poden fascinar la persona sense idees i desorientar-la. L'única manera de guardar-nos de l'excessiu perill de raonaments encefàlics, és impregnar-los de la filosofia de la vida, aquí sí, amarada de religió.” Admet una frase cèlebre de Maine Biran: “La religió intenta *resoldre* els problemes que la filosofia planteja.”

7. Davant la crisi de valors

Chesterton comença la seva *Autobiografia* recordant que ell nasqué en una època de canvis, en què la transformació afectava no només els costums, sinó també les mateixes essències de mentalitat. Era, doncs, un món amb crisi de valors. El progrés en general, la indústria, l'augment del poder adquisitiu, una més gran liberalització en les idees, desviava el curs de la història i transformava negativament la manera de viure de la gent. Chesterton no acceptà de bon grat el predomini d'una filosofia i una praxis positivistes, materialistes i utilitàries, perquè no satisfan les aspiracions i necessitats íntimes de l'esperit, i acaben per negar la mateixa existència de l'esperit. “Seria com escoltar un invident que defensa la no-existència dels seus ulls, pel sol fet que ell no hi veu...”

Ell, que acceptava com a amic qualsevol persona de bona fe, fos quina fos la seva ideologia —perquè sabia prou bé que l'home canvia de pensar d'un moment a l'altre— s'exaltava davant de posicions dogmàtiques i materialistes que “neguen orgullosament en l'home —diu— tot allò que no és hidrats de carboni, proteïnes i greixos...” Respectava les persones, però combatia despietadament les idees quan fan per principi un reduccionisme de la persona. Compassiu, benigne i pacient, mai no s'hauria barallat amb ningú. Però no deixava de manifestar públicament que el predomini d'unes teories materialistes representa un perill terrible per a la societat, fins i tot per a la pau del món. Només amb la convicció d'una concepció integral de l'home, material, intel·lectual i espiritual, es pot bastir un país, un poble, i assolir el veritable progrés. Deia: “Difícilment es pot definir l'home com un animal que treballa; també les formigues i altres animals treballen per procurar-se el propi aliment.”

8. *La recerca de Déu*

Serà bo que en aquesta exposició sumària del pensament de Chesterton acabi sobre la recerca de Déu. Ho faré molt sumàriament.

No busquéssim pas en la producció literària de Chesterton un tractat de teodicea, ni una argumentació teològica i sistemàtica de la fe. En la recerca de Déu ell parteix de *l'home*. Només d'aquesta manera poden entendre's alguns dels seus eslògans, com ara aquest: “L'hostal no porta al camí; és el camí que porta a l'hostal; som nosaltres els que hem d'anar a la fe, i no la fe a nosaltres.”

En la seva opinió, l'home sense una creença religiosa resta lògicament desemparat de tota esperança ulterior. I a una societat així, li manca el suport amb què sostenir-se. La mateixa norma social només té un valor conclusiu quan neix de quelcom més profund i decisiu que el simple criteri del legislador o la determinació d'una autoritat humana, per molt valuosa que siguin l'una i l'altra.

Més que un teòleg especulatiu, Chesterton fou un entusiasta missatger que donà notícia del redescobriment de Déu i de la supervivència personal. Ell era essencialment vital, gaudia dels

petits plaers de la vida, de cada minut i de cada cosa. I en fruïa, perquè no mantenia cap reserva mental sobre el futur: cap ombra negra no amargava el seu concepte de la vida, perquè creia confiadament esperançat en una altra vida en plenitud. Solia dir: “La vida d’aquí és el bressol de l’altra vida”, i també: “la nostra història, fins al dia d’avui, és mera prehistòria. La nostra història serà després.” Proscrivia l’angoixa vital i el pessimisme religiós i vivia esperançat en el més enllà: “El meu acabament aquí, és el meu començament allà...”

Vint anys més tard d’escriure la novel·la *L’home que fou Dijous*, se’n féu una adaptació destinada a una representació teatral. Amb aquest motiu entrevistaren a Chesterton, i és interessant el que digué:

—Si en un conte detectivesc, l’investigador descobreix, després de moltes anades i vingudes, que precisament aquella persona amable, d’aspecte correctíssim, que contribueix a totes les obres de beneficència i que estima els animalets, és la que va assassinar la seva àvia, queda palesa la maldat dissimulada sota la falsa careta de la bondat...

38

Chesterton cregué que seria divertit agafar l’argument al revés, de tal manera que després de totes les turbulents facècies arranquéssim la màscara de les persones terribles i amenaçadores en la seva aparença, descobriríem la *bondat*. “Tant de bo —diu ell— esbrinéssim que al costat del mal existent hi ha sempre la *presència* constant del Bé —del Bé en majúscula— suprem, còsmic, amorós, que és Déu.”

En la mateixa entrevista digué:

—Certament, si sabéssim mirar-ho tot amb una mica de perspiciàcia, darrere de la Naturalesa amb totes les seves meravelles, grandioses o menudes, darrere de l’home concret, sempre trobaríem el Déu invisible, però present a tot arreu...

No diré res més sobre la recerca de Déu, no pas perquè Gilbert Chesterton no la tracti a bastament, sinó per no allargar-me. Ell, com a anglicà primer, i catòlic després, havia aprofundit en l’estudi de la Bíblia, de la persona divina-humana de Jesucrist, de la història de l’Església i la fe popular...

Conclusió

He procurat dissenyar la *personalitat* i el *pensament* de Chesterton d'una manera molt global, planera, i si voleu un xic desordenada, també. Em toca posar punt final a aquesta dissertació. Quin seria el retrat que podríem fer d'aquest escriptor anglès? No és fàcil, però el faig a la meua manera en vuit instantànies:

- 1a. Chesterton fou una persona que havia llegit molt, des de petit. Per damunt de tot, llegí el llibre inefable de la vida. Entrà en contacte amb molta gent diversa, i captà la multiplicitat d'idees i creences escampades per tot Europa.
- 2a. Chesterton no era un home corrent, ni clàssic ni ordenat. Però dir que era d'un físic voluminós, que en el tracte es mos trava enraonador, bondadós, senzill, optimista i divertit, i que gaudia d'una capacitat il·limitada de crear-se amics, no n'hi ha prou. Tot això fou perifèric, una part poc significativa.
- 3a. Gilbert Chesterton fou pensador, idealista, creador, de felicitat memòria. Si com a individu fou original i desconcertant, que sempre cridava l'atenció, com a pensador és un paradigma apassionat de "l'home i la seva circumstància" —com diria Ortega y Gasset— amb un desig de servir a tota la humanitat.
- 4a. Algú ha definit Gilbert Chesterton com un mestre de salut mental, pensada i equilibrada. "Tenia més sentit comú que tots els escriptors moderns junts," assevera C. S. Lewis.
- 5a. Chesterton descobreix allò mai no vist en les coses més corrents: aclareix qualsevol qüestió amb paradoxes originals que desconcerten el més pintat; sempre amb un sentit de

l'humor que havia heretat del seu pare. Se'n va riure dels superhomes i dels supermicos, en què molts dels seus contemporanis intel·lectuals xifraven l'opció pel present i pel futur.

- 6a. Per a molts, Chesterton és una barreja d'investigador i Àngel de la Guarda. Per als qui el coneixen millor és un dels més brillants pensadors de la fe cristiana i una espècie de predicador laic que és capaç de trobar Déu enmig de les situacions més insòlites i inesperades, sempre amb una simpatia fascinant.
- 7a. La història ha demostrat que la influència de Chesterton és més gran en les generacions actuals que entre els seus contemporanis.
- 8a. En el seu llibre *Ortodòxia* —que va dedicar a la seva mare— Gilbert Chesterton assenyala el secret de la seva eterna joventut. “La meva primera i última filosofia, aquella en què crec amb una certesa indiscutible, la vaig aprendre en la meva infantesa a la falda de la mare. Les coses en què creia aleshores amb més força, eren els contes de fades, i el món dels contes de fades no és altra cosa que el regne lluminós del sentit comú...”

50 paradoxes de Chesterton

1. L' infant dicta el que l'adult escriu.
2. La cosa més meravellosa de la infantesa és que en ella qualsevol cosa és una meravella.
3. No hi ha racionalistes. Tots creiem en contes de fades i hi vivim.
4. Preferiria mil vegades ser un ateu sincer que un cristià disfressat amb la màscara de l'Evangelí.
5. A la simple diversió, prefereixo el “reconstituent” d'una tradició i d'una llar que assegurin l'eficàcia de les idees.
6. Tots els homes poden ser criminals si són temptats; però tots els homes poden ser, així mateix, herois si són inspirats.
7. Les idees són perilloses, però l'home per al qual són més perilloses és l'home sense idees.
8. Una vida sense anècdotes, és com un quadre sense colors, com un plat sense sal.
9. La llegenda o tradició de tot un poble inspira més respecte que un llibre d'història escrit per un sol home.
10. A la llarga, les raons autèntiques s'imposen sempre a gent de seny.
11. Dir que l'home més primitiu va pintar un mico és afirmar una veritat vulgar; però ningú no acceptaria, ni en broma, que el mico més intel·ligent va pintar un home.
12. L'home pertany al món abans que pugui discutir la realitat de ser habitant d'aquest món.

13. El fet que el vidre sigui fràgil no demostra pas que èticament el puguem trencar —fet que l'experiència demostra que és ben fàcil— sinó que ens mostra que l'hem de tractar amb cura perquè no es trenqui.
14. L'error és una flaqueza, mentre que la mentida és intencionada. El que s'equivoca mereix respecte, perquè pot rectificar els seus punts de vista i trobar camins de veritat.
15. Hi hagué un temps en què els homes cantaven a cor al voltant d'una taula. Avui un home canta tot sol per l'absurda raó que sap cantar millor. Si la civilització científica continua —cosa improbable—, sols un home riurà perquè sap riure més bé.
16. Hi ha qui es vanta de no creure en res, sense adonar-se que aquesta afirmació és una renúncia al pensament. A l'altre extrem hi ha qui, pensant que tot és possible, s'ho creu tot, renunciant al sentit crític. Sortosament, el seny està sempre allunyat dels extrems.
17. El pensament i l'intel·lecte s'accontenten amb l'acceptació d'abstraccions, resums i generalitzacions. El racionalisme pot viure de l'aire, de signes i de xifres. Però el sentiment cal que tingui realitats.
18. S'ha dit que dubtar és sortir d'un error; sovint és també sortir d'una veritat. La incredulitat en les idees deixa un cor irresolut.
19. Sense conviccions, la vida resta privada de motivacions permanents i vàlides, i tot esdevé relatiu; la teoria humana cau en una pura branca de la biologia, sense res més. El nihilisme és absolut, com a deducció única i fatal.
20. L'esperit modern no és pas un ruc que cal colpejar perquè camini; és més aviat com un automòbil aturat en una carretera solitària, desmuntat per dos automobilistes aficionats, que han estat prou intel·ligents per desmuntar-lo, però no ho són per tornar-lo a muntar.
21. Fins i tota l'època que no creia en res, creia en el que alguns han batejat amb el nom de “desig de creure...”

22. El millor profeta del futur és el passat.
23. Qualsevol cosa és magnífica comparant-la amb el no-res.
24. Els infants són innocents perquè no saben què és la innocència; quan sabem definir-la ja no som innocents.
25. L'home modern és un viatger que ha oblidat el nom del lloc del seu destí; ha de retornar al lloc de partida per saber on va.
26. Els fenòmens són actes reiterats d'una voluntat que els produeix. De manera que si sempre havia pensat que el món amaga algun poder màgic, des de llavors vaig creure també que amagava algun Mag.
27. Si hem estat creats a imatge de Déu, cal que siguem creatius.
28. L'hostal no porta al camí; és el camí que porta a l'hostal. Som nosaltres que hem d'anar a la fe, i no la fe a nosaltres.
29. Com es pot creure en la veritat si es nega l'existència d'aquell que la pensa, accepta o rebutja?
30. El primer deure de l'home enamorat, és posar-se en ridícul.
31. Sant Francesc d'Assís avançà tot el que avui hi ha de més liberal i benivolent en el tarannà modern: l'amor a la natura, l'amor als animals, el sentit de comprensió social i els perills espirituals de la prosperitat. Francesc no sols va escoltar la glòria dels àngels, sinó també el cant del ocells.
32. Justament quan considerem l'home com un animal, és quan ens adonem que no és un animal com els altres.
33. Pot ser bo que els altres sàpiguen fins a quin punt som bons.
34. Menjar amb música és un insult, tant pel cuiner com pel concertista.
35. No hi ha gent ineducada. Tot el món està educat, només que molta gent està mal educada.
36. Hi ha una gran diferència entre la persona que demana llegir un llibre i la que demana un llibre per llegir.
37. No existeix en el món un assumpte sense interès. L'únic que pot existir és una persona que no s'interessa per res.
38. Una bona novel·la ens conta la veritat sobre el seu heroi; però una mala novel·la ens diu la veritat sobre el seu autor.

39. L'optimista pensa bé de tot, excepte del pessimista, i el pessimista pensa mal de tot, excepte d'ell mateix.
40. El periodisme és l'art d'omplir columnes impreses darrere dels anuncis.
41. El periodisme és un ofici fàcil: és qüestió d'escriure el que diuen els altres.
42. La primera i última filosofia, aquella en què crec amb una certesa indiscutible, la vaig aprendre en la meva infantesa, a la falda de la mare. Les coses que creia llavors amb més força, eren els contes de fades, i el món dels contes de fades no és altra cosa que el regne lluminós del sentit comú.
43. Quan els homes ja no creuen en Déu, no és que no creguin en res, és que s'ho creuen tot.
44. Hi ha més simplicitat en l'home que menja caviar per impuls, que no pas en el que menja cacauets per principi.
45. Admirem a les persones per motius, però les estimem sense motius.
46. És una prova de gentilesa i educació escoltar disquisicions sobre coses que es coneixen bé, de qui les ignora en absolut.
47. Tots hem estat fets un per a l'altre. Tant de bo que no arribi mai el dia que em cansi d'alguna persona.
48. Un sant és un home abans que sigui sant, i un sant pot arribar a ser-ho qualsevol home.
49. He esbrinat les raons per no creure, però n'he trobar més per creure.
50. El meu acabament aquí, és el meu començament allà.

Índex

Salutació i presentació	3
Metodologia	3
I. La persona	5
II. El pensament	23
Conclusió	39
50 paradoxes de Chesterton	41

1. Manuel Lladonosa i Vall-llebrera

La sal de la Terra.

Estudiants cristians en la Universitat i la societat.

2. M. Carme Agustí i Barri

El Pessebre: Icona de la recerca humana.

Una resposta a la crisi religiosa actual.

3. Amadeu Bonet i Boldú

Vers un laïcat col·laborador de Déu en la creació.

4. Manuel Lladonosa i Vall-llebrera

L'aposta de la fe.

5. Ramon Prat i Pons

Ser cristià avui. Una experiència.

6. Jesús García

Presó i reinserció.

Realitat o utopia?

7. Agustí Borrell

Jesús de Natzaret.

A la recerca d'una biografia

8. Jordi Font

El fet religiós, vehicle de salut i vehicle de malaltia?

9. Francesc Gamissans, o.f.m.

Chesterton, la persona i el pensament

Institut Superior de Ciències Religioses de Lleida. IREL.

Canonge Brugulat, 22
Tel. i fax 973 28 15 38
25003 Lleida.